

Kohalikud valimised Viljandis.

Foto: Ken Soo

Eelhääletamine Solarise keskus.

Foto: Andres Putting

Valimistel kandideeriv noor

ALAR KILP
Tartu Ülikooli võrdleva poliitika lektor

Noorena valimistel kandideerimist tuleb märgata ja teadvustada kui sammu, millega inimene astub poliitika pealtvaatajate seast poliitika tegijate sekka, kui tegevust, mis on väärtuslik iseeneses ning lahus tulemusest ja edukusest. Noor kandideerija väärrib samavõrd tähelepanu kui noor valija.

Riigiteaduste bakalaureuseõppe aines „Poliitika ja inimene” käsitleme poliitilist osalust lähtuvalt osalejast endast. Ühes tunnis esitasin tudengitele mini-Kuld-villaku küsides: „Arvake ära, kes see on? Ta

- ▶ teab, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja elluviimises nii kohalikul kui ka Eesti riigi tasandil;
- ▶ väärtustab inimõigusi ja demokraatia põhimõtteid: seaduslikkust, vabaduse ja vastutuse seost;
- ▶ toimib demokraatia põhimõtteid arvestades.”

Pärast mõningat mõttevahetust naabriga pakuti esimese hooga vastuseks, et see on Rein Taagepera või keegi teine „väga kompetentne inimene”. Vastus polnud otseselt vale, ent ei olnud siiski oodatud vastus. Igaks juhuks andsin tudengitele vihje öeldes, et „teatud mõttes see inimene

on praegu siin ruumis”. Seepeale tekkis auditooriumis päris elav arutelusumin. Lõpuks ütlesin tudengitele: „Õelge oma naabrile: see olid Sina põhikooli lõpus...”

Teadmine, kuidas osaleda poliitika kujundamises ja elluviimises kohalikul ja riigi tasandil on kirjas õpiväljundina, mille on omandanud kõik need, kes on läbinud põhikooli ühiskonnaõpetuse aine (Põhikooli riiklik õppekava. Lisa 5, leheküljed 22, 29). Kui nii on kirjas, kas siis mõeldakse, et juhul kui põhikooli lõpetanu hakkab osalema kohaliku poliitika kujundamises ja elluviimises, siis on ta selleks valmis, ta teab ja oskab piisavalt, ta ei üllatu selle üle, „kuidas asjad poliitikas reaalselt käivad” ning poliitikas toimimise põhialused on tal juba omandatud?

Kuivõrd valmis poliitilise esinduskokku kandideerima on mitte ainult põhikooli, vaid ka gümnaasiumilõpetajad? Kas esinduskokku kandideerides õpivad nad midagi „sisuliselt nullist” (erakonnasiseses ja erakondadevahelises konkurentsituatsioonis käitumise sotsiaalseid oskusi) või peavad hakkama koolis õpitut isegi ümber õppima (nt ausust, retoorikat ja eneseväljendust)? Klassiruumis saab küll harjutada sotsiaalseid pädevusi ja oskusi, ent reaalses poliitilises kampaanias ei ole kedagi, kes õpetaja kombel jälgiks, et mõttevahetus püsiks ratsionaalne ja vastaspoolde lugu-pidavalt suhtuv. Klassiruumis õieti ei saagi olla selliseid oponente ja sellist kriitikat isiku ja maailmavaate pihta, mida inimene kogeb kampaaniaväitlustes. Kaasõpilane on parimal juhul vaid „ajutine oponenti simulatsioon”. Ei kujuta hästi ette ka seda,

et pelgalt maailmavaate ja erakonnavaliku põhjal nt kaasõpilasega enam ei räägitaks või ei öeldaks enam koolikoridoris tere. Valimistel kandideeriv noor aga kogeb ka selliseid asju ning õpib paljutki mitte ainult nullist, vaid õpib ka ümber.

Kindlasti ei pea kõik põhikooli lõpetanud oskama kohaliku poliitika kujundamises ja elluviimises osaleda. Mainitud õpiväljund tuleks seetõttu kirjutada ümber realistlikumaks ning mitte nõuda 16aastaselt seda, mida **kõik** täiskasvanudki ei tee ega oska. Antud juhul on realism parem võimatut deklareerivast optimismist. Kodanikel on küll võimalik kohaliku poliitika kujundamises ja elluviimises osaleda, ent sellega kõik kodanikud ei tegele (ega saagi tegeleda?). Poliitikas osalemiseks on vajalikud teistsugused oskused kui pelgalt valimisteks. Valimisteks, jah, peaksid põhikooli lõpetanud küll valmis olema.

Me väärtustame valimistel osalemist teistmoodi kui valimistel kandideerimist. Valimiste puhul jälgime huviga üldist osalusprotsenti, valimised kui toiming iseeneses on teadvustatud ja oluline ka sõltumata valimistel tehtud üksiku valiku

Neli päeva pärast kohaliku omavalitsuse volikogude valimisi ehk 19. oktoobril 2017 toimus Tartu ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituudis kohtumis-arutelüõhtu „Kandideerin tudengina KOVi valimistel – mis nüüd?“, kus valimistel kandideerinud riigiteaduste bakalaureuseõppe tudengid jagasid õppejõududele ja teistele tudengitele oma mõtteid ja kogemusi valimiskampanias osalemisest.

Foto: Kristel Jakobson

konkreetselt tulemusest. Valimistulemuste järel öeldakse, et nüüd on rahvas oma otsused teinud ja mandaadi andnud. Edukatest ja edututest valijatest me ei mõtle ega räägi (harjumatu oli kõiki neid sõnu ühte lausesse kirjutadagi).

Valimistel kandideerimisse suhtume aga paljuski vastupidiselt. Kandideerimine kui tegevus on teisejärguline või ebaoluline. Tähelepanu keskmes on edukad ja edutud, üks kuuest, kaheksast või neljateistkümnest, kes valituks osutusid. Valimiskäik on väärtus iseeneses, kandideerimine mitte. Ehkki võiks. Või isegi peaks.

Kandideerijat ei ole põhjust väärtustada vähem kui valijat. Valimisvalik vajab eelkõige kognitiivseid ja individuaalseid oskusi. Valimisvalikut tehes ei räägita, ei avaldata arvamust, ei veenda teisi inimesi (valimised on meil salajased), mistõttu valiku tegemine valimistel sarnaneb üsna hästi küsimusele vastamisega nt ühiskonnaõpetuse kontrolltöös. Valimistel kandideerimine aga nõuab lisaks teadmistele ka sotsiaalseid pädevusi ja oskusi (sh eneseturundamist, kampaniastrateegiat, veenmisoskust, avaliku esinemise julgust, enesekindlust, kriitikataluvust).

Enne valimisea langetamist 16. eluaastale analüüsi meil põhjalikult, kas noored on valimistel valiku tegemiseks valmis. Nt Tallinna Ülikooli riigiteadlaste analüüs näitas, et „noored tajuvad erakondade rolli valimisprotsessis adekvaatselt; 50 protsendil 14aastastest on olemas parteiline eelistus, kandidaadi erakondlik taust on kõige olulisem hääletusotsuse tegemise kriteerium“ (Toots, Idnurm, Saarts 2014, 59). Kui hästi noored on valmis ja oskavad ka valimistel kandideerida, võibolla selle küsimuse peale pole me veel tulnud.

Ma olen otsinud teadusajakirjadest ja -monograafiatest uurimusi, mis keskenduksid „valimistel kandideeriva noore“ teemale nii, et põhiorhk ei oleks mitte tulemusel (kes ja miks osutusid valituks) ega ka pelgalt osalusel (kui suur protsent osales), vaid kandideerimisel kui poliitilise osaluse ühel viisil ja demokraatliku

kodanikukasvatuse ühel väljundil (oleks ju veider, kui noored õpiksid ainult valima ning ei oleks üldse valmis nt huve koondama ja esindama või valimistel kandideerima). Uurimusi, mis keskenduksid praktilisele teadmisele sellest, mida noored kandideerijad kandideerides teada saavad, kogevad ja õpivad, nii et kandideerivate teadmiste ja kogemuste saaksid toetuda järgmised noored, kes ühel päeval samuti soovivad valimistel kandideerida.

Aastakümnete jooksul avaldatud teaduskirjandusest suutsin tutvuda vaid imeväikese osaga, ent mulje siiski jäi, et sellist nähtust, nagu „valimistel kandideeriv noor”, mis objektiivselt võttes on olemas (me ju teame, et ka noored kandideerivad), ei ole õieti teadvustatud ega sellises fookuses uuritudki.

On küll uurimusi kandideerimisest, kampaaniastrateegiatest, turundusest, valijagruppidega suhtlemisest, ent neis ei kitsendata teemat vaid noortele või vähemalt neile, kes kandideerivad esmakordselt. Nokk kinni, saba lahti on ka vastupidi. Kui on uuritud noori, siis tahetakse teada, kui paljud kandideerinutest said valituks, milline oli noorte osalusprotsent (Zeglovits, Aichholzer 2014, 352–354) valimistel või milline on noorte huvi poliitika vastu (Zeglovits, Zandonella 2013).

Nii ongi sellel lühiajalisel omaette eesmärgiks panustada sellesse, et me teadvustaksime, et **noor kandideerija on olemas**, kandideerimine on väärtuslik tegevusena ka lahus tulemusest (ehk lahus küsimusest, milline noor, miks ja kuidas oli edukas) ning et kandideerimine on üks poliitilise osaluse viisidest, mis on demokraatias samavõrd väärtuslik kui seda on valimaskäik (kui poleks kandidaate, keda me siis valiks?). Ja viimselt, Tartu ülikooli riigiteaduste õppejõuna pean ma esinduskokku kandideerimist üheks oluliseks viisiks, kuidas riigiteaduste tudeng saab kõrgkoolis õpitud eriala ka päris elus praktiseerida.

Enne konkreetselt uurimuse juurde minekut tahan tõstatada ka neli

põhimõttelist küsimust, milleni jõudsin valimistel kandideerinud tudengite kogemusi analüüsides ning mis on jäänud minu jaoks kogu „kandideerivate noorte” teemaatikat raamistama:

Esinduskokku kandideerimine on oluline viis, kuidas riigiteaduste tudeng saab kõrgkoolis õpitut päris elus praktiseerida.

- **Kuidas toimub üleminek tava-kodaniku poliitilisest osalusest (nt valimas käimisest) aktiivselt „poliitikat tegevaks” inimeseks (nt valimistel kandideerijaks)?** Mida kogeb (noor) inimene, kes sellise sammu astub? Mingil põhjusel me ei teadvusta ega tegele piisavalt selle sammuga, mille astub inimene siis, kui temast saab (suuresti) passiivsest valijast (pealtvaatajast, publikust) aktiivselt poliitikas osalev inimene, kelle puhul teab nii tema kui ka teised, et „ka tema” on „poliitikasse läinud” või „ka tema teeb poliitikat”. Kui me ei uuri, kuidas see üleminek toimub, siis ei tea ka need, kes seda sammu teha üritavad, mida sellisest üleminekust oodata. Samas peab igaüks, kes kandideerima läheb, astuma just selle sammu. Muudmoodi esinduskokku jõuda polegi võimalik. Ettevõtlusvaldkonnas on enesestmõistetav, et ehkki kõigist noortest ei saa ettevõtjaid, peaksid ettevõtluse ja ettevõtlikkuse alused omandama kõik. Miks mitte suhtuda esinduskokku kandideerimisse samamoodi?
- **Etika klassiruumis ja poliitikas.** Hea kodaniku kasvatus ütleb meile, et inimesed peaksid olema ausad ja head. See on loomulik. Ent samavõrd loomulik on, et kõrgkooli riigiteaduste

õppekavas õpetatakse, et manipulatsioon poliitikas tuleneb esmajoones mitte võimust (nagu ütles Lord Acton: „võim korrumppeerib, absoluutne võim korrumppeerib absoluutselt”), vaid sellest, et kogu inimsuhtlus on manipulatiivne, üksteisega manipuleerimist ei ole võimalik suhtlusest kõrvaldada ning lisaks poliitikutele ja juhtidele manipuleerivad teistega ka järgijad ja kodanikud (just sel põhjusel soovitas Machiavelli valitsejal järgida põhimõtet „eesmärk pühitseb abinõu”, sest ainult ausalt ja läbipaistvalt käitudes kaotaks ta võimu, kuna nii konkurendid kui valitsetavad samamoodi ei käitu). Valimisvalikut tegema õppinud kodanikul võib kandideerimise minnes kerkida küsimus: „Koolitunnis ma õppisin ausalt end väljendama. Ausalt õppides sain häid hindeid ja kiita. Aga kus on valimiskampaanias see piir, millest alates tasub pigem kannatada kaotust või vähendada ise oma eeliseid, ent millest teistega konkureerides ma üle ei astu?”

See uurimus toetub vaid kümne noore inimese kandideerimiskogemusele, kellest kaheksale olid 2017 valimised esmakordselt valimiskampaanias osalemise kogemuseks. Enamik neist koges üllatust selles osas, kuidas poliitikas asjad käivad. Neil kerkisid üles küsimused aususest, populismist, retoorikast, konkurentsist erakonna sees, poliit tehnoloogiast ja sellest, „kuidas teha end konkurentsivõimelisemaks”.

► **Poliitika kui konkurents.** Valimistel valijad omavahel ei konkureeri. Valimised on salajased, et keegi ei saaks kedagi teist tema valiku pärast mõjutada ega ka oma valikut teistele peale suruda. Kandideerimine aga on algusest lõpuni avalik (mingil määral ka igavesti avalik, kuna päris ära kustutada seda avalikust mälust ei saagi). Kandideerimine võib muuta suhteid ja suhtlust sugulaste, sõprade ja tuttavatega. Kandideerides astutakse konkurentsivõimelisemaks

samamoodi nagu jalgpallivõistlusel astutakse väljakule. Esmakordne kandideerimine on kui esmakordne jalgpallivõistluse kogemus, kus ollakse väljakul koos „omade” ja „vastastega”, kes on seda mängu mänginud juba 20 aastat. Lisaks toimub konkurents ka meeskonna sees positsioonidele, toetusele, tööle, palgale ja staatustele, mistõttu igal uustulnukal tuleb õppida korraga mängima nii vastasvõistkondadega kui ka edukalt toimima oma meeskonna sees.

► Kandideerimine esinduskokku kui **riigiteaduste õppekava üks võimalikke praktilisi väljundeid.** Kõik riigiteaduste tudengid ei käi ka riigiasutuses praktiliselt, ehkki sellise praktika võimalus on. Kõik tudengid ei osale noorteühendustes, ehkki ka sellise tegevuse võimalus on õpingute ajal olemas. Ei ole ühest vastust (ei tudengite, teadlaste ega õppejõudude seas), kas, kuidas, kui paljudele ja millist praktilist oskust peaks riigiteaduste õpe andma ja edendama. Kas õppekava peaks andma eelkõige või ainult akadeemilisi ja teaduslikke teadmisi ja oskusi või peaks mingil määral ja mahus edendama ka selliste praktiliste oskuste arengut, mida vajavad need, kelle osalus demokraatlikus poliitikas ulatub kaugemale valimistel hääle andmisest? Antud uuring ei taotle vastust neile küsimustele, ent soovib neid küsimusi teadvustada, tõstatada ning uuringu abiga ka mõtestada.

Oktoobris 2017 õppis Tartu Ülikooli riigiteaduste õppekaval 142 tudengit, kellest 10 kandideerisid kohalike omavalitsuste volikogude valimistel. Ehkki selline poliitika osalemise viis ei ole riigiteaduste tudengite seas laialt levinud (7% hetkel programmis õppivatest tudengitest kandideeris valimistel), on alust oletada, et teiste õppekavadega võrreldes on valimistel kandideerinute protsent riigiteaduste tudengite seas keskmisest siiski oluliselt suurem. Nii ei ole vale väita,

et ka **kandideerimine esinduskokku** on riigiteaduste õppimise juurde kuuluv praktiline õpiväljund nagu seda on näiteks praktilal käimine ministeeriumites (mõlematega tegeletakse valikuliselt, ühed tahavad ja teevad, teised ei taha ja ei tee).

Mõned päevad pärast 15. oktoobril toimunud valimisi saadeti küsitlusankeet kümnele riigiteaduste õppekaval õppivale tudengile, kes valimistel kandideerisid ning ka kümnele riigiteaduste õppekava vilistlasele, kes samuti valimistel kandideerisid. Ankeedi täitis ja uuringus osalema nõustus tudengitest üheksa, kuid vilistlastest vaid kolm. Algne plaan võrrelda tudengite kogemust vilistlaste omaga luhtus, kuna vilistlaste osalus jäi oodatust väiksemaks. Et aga kolmest küsitlusele vastanud vilistlasest üks kuulus samasse vanusevahemikku, kuhu kuulusid ka kandideerinud tudengid (19 kuni 26), moodustati järgneva uuringu valim kokku üheksast tudengist ja ühest vilistlasest (tabel 1).

Kuna selles uuringus on valimispiirkondadest ja kandidaatide erakondlikust kuuluvusest olulisem kogemus, mida nad kandideerides said, ei ole tabelis arvuliselt välja toodud, kes neist kandideeris konkreetses nimekirjas või millises valimispiirkonnas.

Valimisse kuulusid kaks noort, kes kandideerisid kohalikel valimistel teist korda järjest, üks oli viimased neli aastat kohaliku volikogu liige ning valimiste tulemustena said kaks noort volikokku sisse. Järgnev analüüs põhineb viieteistkümnel küsimusel, millele kandideerinud vastasid küsitlusankeedi vormis. Vastuste analüüsis on viidatud ainult kandidaadi vanusele ning sellele, kas ta oli kandideerimise hetkel tudeng või vilistlane. Kümne küsimuse puhul on küsimustega koos esitatud ka levinumad vastuste ja hoiakute tüübid üldistataval (arvulisel) kujul.

Millises nimekirjas kandideeriti?	Valimispiirkond, kus kandideeriti	Sugu (arv)	Mitmenda kursuse tudeng? (arv)	Vanus (arv)
EKRE	Jõhvi vald	Mees (7)	Esimene kursus (3)	19 (3)
Keskerakond	Tartu linn	Naine (3)	Teine kursus (2)	20 (2)
Reformierakond	Kadrina vald		Kolmas kursus (4)	21 (2)
Sotsiaaldemokraadid	Rõuge vald		Vilistlane, lõpetas	22 (1)
Valimisliit	Tallinn		õpingud aastal 2014 (1)	25 (1)
	Tapa vald			26 (1)
	Türi vald			
	Viljandi linn			

TABEL 1. Valimistel kandideerinud noored

Allikas: autori koostatud

Küsimus 1. Kandideerida sai mitut moodi – erakonna liikmesuseta erakonna või valimisliidu nimekirjas, erakonnaliikmena erakonna nimekirjas, erakonnaliikmena valimisliidu nimekirjas, mitte-erakonnaliikmena valimisliidu nimekirjas. Kuidas kandideerisite Teie?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): erakonnaliikmena erakonna nimekirjas (5); mitte-erakonnaliikmena erakonna

nimekirjas (3); mitte-erakonnaliikmena valimisliidu nimekirjas (2).

Nii nagu mitmed kogenud poliitikud – nt Artur Talvik, kes kuni märtsini 2017 oli Riigikogus Vabaerakonna nimekirjas, ent erakondliku kuuluvusega, või Juku-Kalle Raid, kes oli varem ilma erakondliku kuuluvusega samuti riigikogu liige, ehkki kandideeris riigikokku IRLi nimekirjas – on vastustest esimesele küsimusele näha, et ka noored inimesed kaalutlevad,

kas valimistel kandideerida erakonna nimekirjas või mitte ning kas seda teha erakonnaliikmena või mitte. Vaid pooled neist kandideerisid erakonnaliikmena erakonna nimekirjas.

Küsimus 2. Mis motiveeris Teid kandideerima? Kas kandideerimissoov oli pigem sisemine (ise tahtsin) või välimine (nt tehti ettepanek)?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): ise tahtsin (4); pikemaajalisem soov oli seesmine, kutse oli ajendiks (4); kutse ajendas ja tekitas huvi (2).

Vastustest teisele küsimusele ilmnis, et motivatsioon kandideerimiseks oli pigem pikemaajaline ja seesmine (enda soov), ent ajend või viimane otsus, kas kandideerida või mitte, sõltus paljudel sellest, et neid kutsuti kandideerima ning kes (erakond, isa) selle kutse esitas.

Ise tahtsin kandideerida

„Kandideerimissoov oli sisemine, kodukoha volikogus on olnud palju kemplemist, hulganisti umbusaldusi. Soovisin pääseda volikogusse, et näha asja seest ning mõista, kas tõesti on „asi nii hull nagu räägitakse”.” (tudeng, 25)

Kandideerimisotsus tulenes varasemast pikemaajalisemast soovist

„Kandideerisin esimest korda volikokku riigiteaduste õpingute ajal aastal 2013 ning osutusin toona esimest korda ka volikokku valituks. Motivatsioon kandideerida tuli sellest, et olin alates 2006. aastast osalenud omavalitsuse noortevolikogu töös ja nägin võimalust n-ö päris volikogus südamelähedasi teemasid süvendatult edendada. Neli aastat volikogus motiveerisid uuesti kandideerima.” (vilistlane, 26)

„Soov kandideerida oli juba paar aastat enne olemas ja terve valimiste eelnev suvi mõtlesin, kas kandideerida. Lõpliku otsuse kandideerida tegin siis, kui mulle ettepanek tehti.” (tudeng, 20)

„Soovisin ise kandideerida. Mõte kohalikus poliitikas kaasa rääkida tuli juba mitu aastat varem, kuid millises erakonnas kandideerida, polnud siis veel selge. Enne valimisi tehti ka ettepanek erakonnast, ning kuna olin erakonna toetaja, siis võtsin pakumise hea meelega vastu (Ilmselt oleksin ka ilma ettepanekuta sama

erakonna valinud, kuid ettepanek andis julgust juurde).” (tudeng, 19)

Kandideerimisotsus tulenes (maailmavaatelisest) aatest

„Soovisin: 1. Anda oma panuse noorte mobiliseerimisse valimisprotsessist kui demokraatia ühest alustalast osa võtma. 2. Tuua noorte huvid rohkem pildile nii selles erakonnas kui ka laiemas valimisprotsessis. Pean neid kahte oluliseks, kuna noored võtavad ühiskonnas statistiliselt kõige vähem otsustusprotsessidest osa ning elanikkonna vananedes jäävad nende huvid aina enam tagaplaanile. Neid negatiivseid tegureid võimendab ka mitte valimise harjumuse teke. Ehk lühidalt: teha, mis võimalik, et tugevdada noorte kui huvigrupi positsiooni konkurentsist teistega. Peale selle tahtsin suurendada oma meeliserakonna võiduvõimalusi – riigiteaduste tudengina tundsin selleks isegi teatud kohustust, kuna on üks asi uurida poliitikat teoorias, teine aga vaadelda seda praktikas, olles tegevuses ise sees. Ma ei mäleta, kas mu isa tegi mulle ettepaneku kandideerida või oli see hoopis vastupidi (mina isale). Igatahes sain ma erakonna nimekirjas kandideerida tema soovitusel.” (tudeng, 20)

Alguses oli ettepanek, seejärel hakkas tekkima huvi

„Algul tehti ettepanek, kuid avastades, kui suure kogemustepagasi ma saan, hakkas huvi aina rohkem tekkima.” (tudeng, 19)

Küsimus 3. Kuidas reageerisid (sugulased, tuttavad jt) Teie otsustele kandideerida? Millist suhtumist kogesite vanusepõhiselt, st selles suhtes, et kandideerisite noorena?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): ainult positiivne (4); üldiselt suhtuti positiivselt, ent oli ka neid, kes ei pidanud kandidaadi noorust eeliseks (6).

Vastustest on näha, et positiivset suhtumist noortesse kogesid kõik, ent ühemõtteliselt ja ainult positiivset suhtumist kogesid enda sõnul kümnest noorest neli.

Üldiselt suhtuti positiivselt, iseäranis sugulased-sõbrad ja tuttavad

„Toetasid nii sugulased kui ka tuttavad, kuna mitmed minu sugulased on kandideerinud nii Riigikogu kui ka KOV valimistel ja ka sõprade seas

on palju kogukonnaaktiviste. See, et ma olen noor, andis isegi rohkem motivatsiooni kandideerida, sest mitmed tuttavad just pidasidki vajalikuks, et uued ja noored inimesed kandideeriks.” (vilistlane, 26)

„Kuna olin varem aastaid tegelenud kohaliku noorsoopoliitikaga ja olnud noortekogu juht, siis võeti see samm vastu väga loomulikult.” (tudeng, 19)

„Sõpruskond oli väga entusiastlik ja aitas hea meelega mul kaardistada kohalikke muresid, koostada programmi ja isegi pisut kampaaniat turgutada (siin olen tänu võlgu ka oma vanematele).” (tudeng, 19)

Nii ja naa

„Suhtumine oli hea ja toetav, enamikule oli juba pikalt teada, et kandideerin. Vanusepõhine suhtumine oli kergelt paradoksaalne. Üldise toonina jäi kõlama, et tore kui noored ikka ka kandideerivad ja on oma kodukohast huvitatud, aga volikogusse neil tegelikult ikka väga asja ei peaks olema, seal peaks ikka kogenumad inimesed töötama.” (tudeng, 25)

„Algul olid üllatunud, kuid sain igati toetavaid sõnu sugulaste poolt. Paljud tuttavad olid minu otsuse vastu skeptilised, kuna ei uskunud, et mulle, noorele, antakse hääleõigus volikogus.” (tudeng, 19)

„Tuttavad/sõbrad reageerisid positiivselt. Kindlasti mõned inimesed küsisid, miks ma kandideerin nii noorena. Mõned arvasid, et hetkel on vara.” (tudeng, 21)

„Seekord kõik olid meelestatud pigem positiivselt (välja arvatud mõned üksikud sõbrad), kuid tihtilugu küsiti, miks just see erakond mind paelub mitte mingi teine.” (tudeng, 21)

„Muidugi oli ka vanemaid inimesi, kes minu olemasolust kuulsid esmakordselt ja kes olid minu suhtes negatiivselt meelestatud, sest pidasid mind kandideerimiseks liiga nooreks ja kogenematuks.” (tudeng, 19)

Küsimus 4. Kas ja kuivõrd oli „noorena noorte esindamine” kandideerimisel ja volikokku saamisel Teie enda sihiks? Kui ei olnud, siis mille tegemine või esindamine oli Teie sihiks kandideerimisel ja volikokku saamisel?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): jah, see oli keskne või peamine siht (8);

jah, aga hea on olla „kodus” ka teiste teemadega (1); ei, keskendusin teisele teemale (1).

Enamik mõtestas valimistel kandideerimist „noorena noorte esindamise” vormis. Järgmistele küsimustele antud vastustest võib näha, et ehkki küll ka erakonnad nägid nendes eelkõige „noorte hääli püüdvaid noori”, ei näinud noored valijad neis sama kindlalt enda esindajaid. Kandideerimiselt saadud õppetundide seas mainitakse hiljem ka seda, et vaid ühele valijagrupile keskendumine ei pruugi olla kõige mõttekam.

Jah, see oli keskne või peamine siht

„Sihiks oli pigem see, et mulle isiklikult ei meeldi, et volikogus on suur inimeste hulk, kes on umbes 40+ aasta vanad. Arvan, et sellised inimesed eriti ei tea, mida noored tänapäeval tahavad/soovivad.” (tudeng, 21)

„See oli minu põhisõnum. Meeldiv oli kuulda seda, et noored, kes olid minu sihtgrupiks, lugesid minu postitusi ja küsisid sisulisi küsimusi valimiskampaania kohta.” (tudeng, 19)

„Noorena noorte esindamine oli minu peamiseks sihiks, kuna nagu ma ka ennist mainisin, olin noortega ja nende probleemidega varem tegelenud ja pidasin ennast just selle teemal kõige pädevamaks. Näiteks olen varem kaasa löönud noortevolikogu esindajana volikogu haridus- ja kultuurikomisjoni töös.” (tudeng, 19)

„Noorena noorte esindamine oli sihiks küll. Alati on meie valla volikogu rõhku pannud sellele, et on ka noor alati olemas. Sealt tekkis ka minul kui noore esindajana noortevolikogus ka roll noori päris volikogus esindada.” (tudeng, 20)

„Noorte esindamine oli küll minu sihiks, kuid ma ei suutnud seda piisavalt kommunikeerida või välja tuua. Pigem oli minu sihiks esindada kohalikest ärimeestest ja „tagatubadest” neutraalselt, mõistuslikul analüüsil põhinevat asjaajamist.” (tudeng, 25)

Jah, aga hea on olla „kodus” ka teiste teemadega

„Kui ma 2013. aastal kandideerisin, siis oli see kindlasti üheks sihiks. 2017 enam mitte, sest olin selleks hetkeks n-õ kodus ka teiste teemadega ning sihiks oli rohkem hariduspoliitika ja eelarve ratsionaalsem kasutamine. See ei tähenda, et

noorte esindamise küsimus kuidagi tähtsusetu oleks tundunud, aga pigem oli mõttemalliks see, et ei saa ka noortevaldkond areneda ilma teiste valdkondade arenguta.” (vilistlane, 26)

Ei, keskendusin teisele teemale

„Kuna olen seotud Lastefondiga (olen seal värbamisjuht ja tõlk), siis pigem tahtsin tegeleda haigete laste ja nende toetamise teemaga.” (tudeng, 22)

Küsimus 5. Kuidas Teile tundus, kuivõrd noored nägid Teis „noort, kes esindab noorte huve” või ei tundnud Te, et vanus oleks valijatega kohtumistel mänginud olulist rolli?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): pigem ei tundnud, et noored oleks nii suhtunud või et noorus oleks mänginud rolli, muu temaatika oli olulisem (4); nii ja naa (3); kindlasti mängis rolli (3).

Kui „noorena noorte esindamist” pidas kümnest kaheksa kindlalt oluliseks oma kandideerimiskampaanias (küsimus 4), siis vaid kolm leidis, et samamoodi suhtusid noored valijad neisse. Sellest võib järeldada, et ka noorte häáli võib võita efektiivsemalt siis, kui otseselt ja ainult noortele kui valijagrupile ei keskendugi.

Noorte häáli võib võita efektiivsemalt siis, kui otseselt ja ainult noortele kui valijagrupile ei keskendugi.

Pigem ei tundnud, et noored oleks nii suhtunud või et noorus oleks mänginud rolli, muu temaatika oli olulisem

„Tundsin kohe, et mingil määral võis minu erakonnavalik noori pigem eemale peletada, kuid kampaania hilisemas faasis ja vahetult enne valimisi suhtumine veidike muutus. Erakondlikust kuuluvusest muutusid olulisemaks inimesed ja ideed.” (tudeng, 19)

„Kuna minu valimiskampaania tegevus jäi väga väheseks, ma ei näinud, et noored oleks minus näinud enda huvide esindajat. Pigem olin ma võõras ja enamik noori tõid välja, et valivad oma ema/isa/onu/tädi jne.” (tudeng, 21)

„Minule jäi pigem mulje, et noori väga ei huvitanud. Tihti oldi seisukohal, et ega see nende hääl midagi ei muuda ja, et valimised üldse ei huvita.” (tudeng, 19)

Nii ja naa

„Kuuldu põhjal järeldasin, et noored toetasid mind, kuid tulemus näitas, et mõnel jäi kas hääletamata või hääletati „oma kandidaadi” poolt.” (tudeng, 19)

„Nii ja naa. Ise apelleerisin sellele oma lubadustest küll, et olen noor, kes esindab noorte huve. Samas ei tundnud, et vanus mängis valijatega kohtumisel rolli.” (tudeng, 20)

„Tunnen, et ei suutnud tekitada olukorda, et noored oleksid minus näinud inimest, kes esindab nende huve. Vanus mängis peamiselt rolli nimekirja koostades, kus oli tunda, et väga raske oli võita endast oluliselt vanemate inimeste usaldust, olgugi kui mõtted ning arusaamad olid ühised.” (tudeng, 25)

Kindlasti mängis rolli

„Ma arvan, et vanus mängis suurt rolli, sest minu sõbrad/tuttavad (noored), kes on sama vanad kui mina, teavad, et mul on oma ettevõtte ja ma olen tänapäeval päris edukas inimene.” (tudeng, 21)

„Kindlasti mängis see olulist rolli. 2013. aastal tajusin seda üpris otse, sest mitmed endised koolikaaslased ja tuttavad ütlesid, et lõpuks ometi on neil end kellegagi samastada. Tänavustel valimistel mängis see ka teatud moel rolli. Olles nelja-aastase kogemusega noor linnavolinik, suutsin ma enda meelet silma paista ka kui „noor kogemustega inimene”. Ma ei saa olla kindel, et see tõesti nii oli, aga mulje on küll selline.” (vilistlane, 26)

„Kindlasti aitas mu iga vähendada „vanusebarjääri” ehk sain oma eagrupiga rääkida vabamalt ja avatumalt, kui nad oleks saanud ilmselt teha mõne vanemaealisega. Sellele lisandus ka „aususe/ehtsuse moment”: noorte teemadega (peamiselt haridusest) olin ma tegele- nud juba gümnaasiumiajal, mis võis jätta mulje järjekindlusest ja usaldusväarsusest. Ma tundsin

paljude noorte muresid hästi ja need, kellega ma neid arutasin, nägid seda ka." (tudeng, 20)

Küsimus 6. Kas ja kuivõrd ootas erakond või valimisliit Teilt „noorena noorte huvide esindamist”? Kui mitte, siis mille esindamist erakond või valimisliit Teilt ootas?

Vastuste liigitus (vastanute arv): kindlasti (5); ei oodatud, lähtusin erakonna üldisest ideoloogiast või erakond jättis vabad käed ehk ei esitanud selgeid ootusi (4); mingil määral (1).

Kümnest kandideerinust kuus tundsid, et erakond või valimisliit ootas neilt „noorena noorte huvide esindamist”. Mõneti üllatav oli, et kolm vastanut leidsid, et erakond või valimisliit jättis neile „vabad käed”, millele ja kuidas kandideerimise ajal keskenduda.

Kindlasti

„Kindlasti ootas ning olulisel määral. Minu ja ühe teise kaaskandidaadi (vanus 21) ülesandeks jäigi noorte saamine valimiskastide juurde ehk anda välja sõnum, et noorte hääl maksab. Tegime selle nimel suunatud kampaaniat ning see tundus olevat ka tõhus. Suutsime võtta oma nimekirjas mõlemad TOP 5 häältesaagi.” (vilistlane, 26)

„Seda oodati mult esimese asjana – kohe, kui mu erakonna osakond kokku tuli ja töid jagama hakkas, paluti just mul kaardistada noorte teemad, mida peaks valimisprogrammis käsitlema.” (tudeng, 20)

„Minu erakond just eelistaski noori kandidaate ning seetõttu usun, et ootaski „noorena noorte huvide esindamist”. Minu erakond seobki endale eesmärgiks näidata teistele, et teda toetavad noored, kuna põhiliselt seda erakonda pooldavad (statistika järgi) vanemad inimesed.” (tudeng, 22)

„Mulle tehtigi ettepanek osaleda, sest olen noor ja oleks hea, kui keegi ka seda vanusegruppi nimekirjas esindaks ehk kindlasti ootas erakond, et esindaksin noorena noorte huve.” (tudeng, 21)

„Enne valimisi öeldi valimisliidus suhteliselt otse välja, et minult kui noorelt inimeselt oodatakse, et ma saaksin noorte toetust ja noorte häält.” (tudeng, 19)

Mingil määral

„Mingil määral küll. Kui ideekorjel otsiti ideid, mida programmi panna noorte ja laste teemal, küsiti minult otse, mida mina arvan. Samas küsiti minu ideid ka teistel teemadel.” (tudeng, 20)

Ei oodatud, lähtusin erakonna üldisest ideoloogiast või erakond jättis vabad käed ehk ei esitanud selgeid ootusi

„Kuna olin valimistel piirkonna esinumber ja erakonna osakonna juht, kes vastutas kampaania ja valimisprogrammi eest, siis oli mul võimalik ise meie suhtumist kujundada. Erakond andis meie nimekirjale vabad käed ja suuri ootuseid meile peale ei pandud.” (tudeng, 19)

„Ei oska öelda, milline oli erakonna ootus, usun, et antud juhul nägi erakond võimalust oma „lipp välja saada” ning kasutas olukorda.” (tudeng, 25)

„Meil oli luba ka oma isikliku kampaaniaga välja minna – piiranguid ei olnud. Oma kampaania lähtusin siiski sotsiaaldemokraatlikest põhimõtetest.” (tudeng, 19)

Küsimus 7. Mis oli kandideerimisel sihiks? Kas kandideerisite edukalt (kui siht oli volikokku sisse saada, siis sellega võrreldes, kui seatud sihiks oli midagi muud, siis selle sihiga võrreldes)?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): pääseda volikokku, sh saada kindel arv häält (3); pääseda volikokku, kuid see ei olnud ainus siht (4); ei lootnud volikokku sisse saada, olid muud sihid (3).

Võibolla oleks vastused sellele küsimusele olnud natuke teistsugused, kui küsitlusankeedi täitmise oleks toimunud mitte neli päeva pärast valimisi, vaid neli päeva enne valimisi. On sellega, kuidas on, vastused jagunesid kolme gruppi, enamusel oli soov volikokku pääseda ning kolmel kandideerijal olid ka kindlad numbrilised eesmärgid, mida täita.

Pääseda volikokku, sh saada kindel arv häält

„Sihiks oli pääseda volikokku ja koguda 200+ häält. Mõlemad eesmärgid sai täidetud ning saavutatud ka isikumandaat.” (vilistlane, 26)

„Isikliku sihi saavutasin kindlasti (prognoosisin umbes 70-80 häält, aga sain 162) ja pääsesin volikokku. Meie nimekirjal õnnestus saada kaks mandaati (8.5% – 422 häält), kuigi prognoosisime esialgu ühe mandaadi ja nappi valimiskünnise ületamist. Noore osakonna ja erakonnana võib tulemustega rahule jääda.” (tudeng, 19)

„Mul on selline reegel: kui mul on eesmärk, siis peab olema ka tulemus. Tulemuse panen paberile kirja enne, kui hakkam tegelema oma eesmärgiga. KOV valimistel minu tulemuseks oli ... volikokku sisse saada (sihiks 200 häält), kuid mõistsin, et see on väga raske, aga reaalne. Ma arvan, et just sellepärast sain 94 häält, sest minu sihik oli väga kõrge.” (tudeng, 21)

Pääseda volikokku, kuid see ei olnud ainus siht

„Volikogusse pääsemise siht kadus hetkest, kui nägin, et tugevat nimekirja ei õnnestu kokku saada.” (tudeng, 25)

„... saada aru, kas kohaliku tasandi poliitika on midagi, mis mulle meeldiks ja millele sooviksin panustada. ... usun, et sündmuste keerises olles sain piisavalt informatsiooni, mille najal otsustada, kas ja kuidas soovin edaspidi kaasa lüüa.” (tudeng, 25)

„Algselt oli kandideerimise sihiks saada volikokku, aga kuna ma poole asja pealt sain aru, et see pole minu jaoks, siis lõpuks tahtsin näha lihtsalt, palju hääli ma üldse saan.” (tudeng, 22)

„Esimeseks sihiks oli volikokku saada, kuid, kahjuks, seda eesmärki ei õnnestunud seekord täita. Samuti mu teiseks sihiks oli panna ennast proovile, kas suudan negatiivsele kriitikale (tavainimeste ja sõprade suust) paremini vastu panna kui eelmise korra. Selle eesmärgiga olen enam-vähem hakkama saanud, kuid ikkagi

tunnistan, et mõned kommentaarid teiste inimeste suust ikkagi riivasid mind.” (tudeng, 22)

Ei lootnud volikokku sisse saada, olid muud sihid

„Ei lootnud, et volikokku sisse saan. Olen ikkagi rahul, et keegi väljaspool minu peret usaldas mind. Eakaaslaste arvestuses olin kõigest tunduvalt ees.” (tudeng, 19)

„Otseselt sihti volikokku saada ei olnud. Esmalt soovisin toetada oma valimisliitu, kuna teadsin, et seal on inimesed, kes tõeliselt tahavad mu kodukohta parimaks paigaks maailmas teha. Osa minust, mis tahtis volikokku saada, oli pigem irratsionaalne ja enesekasule mõtleb. Aduisin, et tegelikult ei ole ma võimeline sinna oma aega ega energiat panustama, kuna kõik muu toimub Tartus.” (tudeng, 20)

„Kandideerimisel oli sihiks tõmmata valimistele nii palju noori kui vähegi võimalik, hääle saagi mõttes samuti. Samas olin ma realistlik – arvestades sellega, et ma ei saanud kampaaniale pühenduda, teadsin, et mu tõenäosus volikokku saada on väga väike. Seetõttu sõnastasin endale, et kui suudan kas või mõned inimesed valida tõmmata, kes muidu oleks sellest kõrvale jäänud, siis olen oma ülesande (kas või osaliselt) täitnud. Oma paarikümne häälega olen seetõttu piisavalt rahul (kuigi võinuks kindlasti paremini minna).” (tudeng, 19)

Küsimus 8. Kas tegite ka isiklikku kampaaniat? Kuidas?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): artiklid, reklaam ja postitused sotsiaalmeedias (6); meenete (sh visiitkaartide, flaierte jms) jagamine, väliskampaania tänaval, õues (6); inimestega suhtlemine (3); tegi kampaaniat erakonna esinumbri- rina, osales nimekirjade esinumbrite debattidel (2).

Kuna see küsimus oli avatud vastustega, siis ei ole päris lõpuni teada, kas nt postitusi sotsiaalmeedias kasutasid ainult need kuus, kes seda ka mainisid (võib oletada, et sel moel tegi kampaaniat ka üks või mitu ülejäänud neljast), ent kui lähtuda ainult antud vastustest, siis olid sotsiaalmeedias avaldatud postitused, reklaam ja artiklid

**Tagantjärele
väärtustatakse
inimestega
näost näkku suhtlust
enam kui sotsiaalmeediat.**

koos meenete ja välikampaania tegemise kõige enam kasutatud kampaania-tegemise viisid. Tagantjärele hinnangutes väärtustatakse inimestega näost näkku suhtlust oluliselt rohkem kui sotsiaal-meedia kampaaniat.

Meenete (sh visiitkaartide, flaierite jms) jagamine, välikampaania tänaval, õues

„Õues agiteerimas käisin kõigest kord. Seda pean üheks oma kahest suuremast veast, sest peamine Jõhvi valla elektoraat on inimesed, kes kasutavad sotsiaalmeediat minimaalselt või üldsegi seda ei kasuta.” (tudeng, 19)

„Osalesin noorte debattidel, jagasin tänaval meie erakonna ja enda materjale ning palusin sõpru, et nad toetaksid mind.” (tudeng, 22)

Inimestega suhtlemine

„... kõigile võimalikele tuttavatele rääkisin, et kandideerin ja miks kandideerin, et nad mind valiks.” (tudeng 21)

Tegin kampaaniat erakonna esi-numbrina, osalesin ka nimekirjade esinumbrite debattidel

„Esinumbrina võib öelda, et enamus kampaaniast oli justkui isikliku kampaaniaga seotud. Esindasin nimekirja raadiosaadetes ja debattidel, pidasin loenguid, ümarlaudasiid külaelanikega ning loomulikult aitas ka välikampaania.” (tudeng, 19)

Kohtusin huvigruppidega, kelle taga on võrgustikud

„Kohtusin kindlate huvigruppidega, kelle taga on selged võrgustikud (ametiala esindajad, mingi ala harrastajad jne).” (vilistlane, 26)

Küsimus 9. Kui palju saite oma nimekirja programmi sisendit anda?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): vastutas programmi eest või oli programmi peamine koostaja (3); said piisavalt kaasa rääkida programmi koostamisel (3); oli võimalus osaleda programmi koostamisel (2).

Kümnest kandideerinust kaks vastust sellele küsimusele ei andnud. Võibolla polnud see teema, millega nad oleksid kampaania ajal kokku puutunud. Ülejäänud kaheksa puhul paistab, et

võimalus programmi kirjutamisel osaleda oli kõigil ning koguni kolmel puhul oli kandideerija peamine valimisliidu või erakonna programmi kirjutaja omas valimispiirkonnas.

Vastutas programmi eest terviklikult või oli programmi peamine koostaja

„Vastutasin programmi koostamise eest ning sain seeläbi ka anda suure sisendi programmi. Haldasin valdkondade töögrupe ning pakkusin kõikidel koosolekutel välja ka omi mõtteid.” (vilistlane, 26)

„Programmi sisend tuli nimekirja liikmetelt ning vallakodanikelt, kellega mitmel korral kohtumas käisime. Minu peamiseks ülesandeks oli programmi lõppvariant koostada ning muidugi jõudsid sinna ka minu isiklikud ideed.” (tudeng, 19)

„Koostasid programmi peaaegu ainuisikuliselt ning esitasin seda nimekirja koosolekul, mis järel tegime mõningased muudatused. Peamiselt küll vormilised.” (tudeng, 25)

Said piisavalt kaasa rääkida programmi koostamisel

„Praktiliselt kõik punktid, mis puudutasid osakonna programmis noori, olid minu (kaas) allkirjaga ehk selles mängisin üpris tähtsat rolli. Samuti aitasin programmi paremini sõnastada (vähendada kantseliiti jms), et muuta see „seeditavamaks”. Need ideed, mida korjasin noortelt, kellega olin rääkinud, edastasid osakonnale ja mitu neist jõudis ka programmi.” (tudeng, 20)

„Üsna palju. Toimus ühine ideekorje, kus sain mitu enda ideed sisse lisada. Samuti aitasin kaasa programmi valmimisele ja koostamisele.” (tudeng, 20)

„Meil toimus nimekirja programmi koostamine ühise ümarlaua taga ja absoluutselt rääkisin kaasa, kuidas ja mida muuta ja juurde panna. Kõigi arvamusi kuulati ja tunnen, et minu panus oli arvestatav.” (tudeng, 21)

Oli võimalus osaleda programmi koostamisel

„Mõned parandusettepanekud võeti vastu, kuid paraku siis, kui me programmi koostasime, polnud minul veel häid mõtteid. Edasised adekvaatsemad mõtted olid kajastatud minu isiklikus kampaanias.” (tudeng, 19)

„... programm oli avatud ja esimesel koosolekul said kõik inimesed soovitada lisapunkte ja muutusi programmi.” (tudeng, 19)

Küsimus 10. Mida õppisite kandideerimisprotsessist poliitilise kampaania toimimise kohta sellist, mida varem ei teadnud ja ilma kandideerimata poleks ka teada saanud? Mis üllatas positiivselt? Mis üllatas negatiivselt?

Kampaaniast õpiti erinevaid asju eri valdkondadest, ent suur osa õpitust puudutab „seda, mis toimib” (nt näost näkku suhtlemine), (eba)ausat konkurentsi ja (eba)ratsionaalset väitlust (populism).

Kampaaniale kuuluva energiakulu arvestus

„... kui sul on tunne, et kampaania ei võtagi eriti energiat ning et see pole raske, siis tõenäoliselt ei osutugi sa valituks. Valituks osutumine eeldab keskmises omavalitsuses ikkagi umbes 40-50 häält ning et seda saada, peab ka kõige osavam „müügimees” tegema 200+ otsekontakti teiste inimestega. Sedagi juhul, kui sa oled juba kogukonnas millegagi silma paistnud. Kui tulla täitsa tühja koha pealt, siis tasuks rääkida juba 10 korda suuremast otsekontaktide hulgast...” (vilistlane, 26)

Konkureerimine erakonna sees

„Sain parema ülevaate erakonnasisestest võimusuhetest, struktuurist ja maailmavaadete kokkupõrgetest. Oodatust enam oli näha tsentraliseeritust (keskkontori ülimust allosakonna suhtes); arutelud (ja seejuures ka juhtimiskultuur) olid vähem süstemaatilised, kui oleksin oodanud, ning suur osa osakonnast ei näinud üldse haakuvat erakonna (eeldatud) väärtustega. ... Negatiivne üllatus oligi niisil, et erakonna väliskuvand ja sisereaalsus ei näinud haakuvat. Lisaks oli ebameeldiv vaadata, kui metsik oli isegi erakonnaliikmete vaheline konkurents – kui aktiivne kampaania algas, ei tegutsetud enam niivõrd meeskonnana, kes püüab saavutada ühist eesmärki, vaid olukord meenutas rohkem „igakuks enda eest” mentaliteeti.” (tudeng, 20)

„Mind üllatas negatiivselt see, kuidas erakonna liikmed mitte ei toetanud üksteist, vaid igakuks tahtis telgikampaania ajal toppida mööda

kõndivate inimestele just enda pildiga materjale (visiitkaarte, pastakaid jne).” (tudeng, 22)

Konkureerimine teiste erakondade ja valimisliitudega

„Ilmselt oli kõige huvitavam suhtlemine teiste nimekirjade kandidaatidega, eriti esinumbritega. Tekkis võimalus näha neid inimesi teises valguses. Mõni üllatas positiivselt, aga mõni ka negatiivselt. Arvamus inimeste suhtes muutus.” (tudeng, 19)

Edukas, ehkki ebaaus ja pealetükkiv?

„Negatiivset tooni tõi avastus, et enamik kandidaate ei taju toimuvat, püüavad häält teadliku valega ning mängivad ebaausat mängu.” (tudeng, 19)

„Ma õppisin seda, et poliitilises kampaanias, väikses kohas, ei mängi eriti rolli see, keda sa esindad või kui head mõtted sul on, vaid see, kelle sugulane või sõbranna sa oled. Ma arvatavasti poleks seda ilma protsessi läbi tegemata aru saanud. Samuti see, et inimesed ise ei huvitu väga sellest, et end ise kurssi viia, keda nad valima hakkavad, vaid sina oma kampaanias pead olema nii pealetükkiv ja kinnistama end inimeste mällu, et nad õigel päeval sinule mõtleksid. Minu jaoks selles protsessis positiivseid üllatusi polnud... rohkem jäi kumama protsessi negatiivsus.” (tudeng, 21)

Populism

„Üllatas mind (pigem negatiivselt) see, kuidas vastasvalimisliit muutus populistlikuks ja vastanduvaks meile, kuigi iseenesest on seal olevad inimesed mõistlikud.” (tudeng, 20)

„Kampaanias ja valimislubadustes keskendus noorte hüve parendamisele vallas. Kasutasin oma kampaanias ka ründavat võtet, kritiseerides ülimalt populistlikke lubadusi, proovides tõestada ja näidata valijatele, miks mõne kandidaadi lubadus teostamatu on.” (tudeng, 19)

Noorte valijate huvi

„... noorte inimeste huvi valimiste suhtes on kahjuks väga madal.” (tudeng, 19)

Teised valijagrupid

„Väikelinnades saadab edu neid, kes suudavad 65+ vanusegruppide võrgustikud mobiliseerida – see on valijaskond, kes peab oluliseks käia valimas ning kui nendele olulisi teemasid esindada, siis on hea võimalus saada hea häältesaak. Nägin seda oma nimekirja kaaskandidaatide pealt. Noortel kandidaatidel

on hea võimalus saada nn „vanaemade efekti” osaliseks – vanematele inimestele (tihti peale naissoost valijatele) sümpatiseerib see, kui noored inimesed kandideerivad. Tihti põhjendati oma sümpaatiat noorte suhtes lausega „Mida need vanamehed seal passivad!”. Ehk siis noor kandidaat ei peaks oma elektoraati piirama noorte inimestega ega rõhuma vaid nn noorte teemadele (kultuur, sport, haridus). Jah, kindlasti on neid, kes heidavad ette vähest elukogemust, aga tihti on võimalik neidki inimesi ümber veenda, kui suudate rääkida linna üldisemalt puudutavatest teemadest (bussiliiklus, kõnniteed, terviseteenuste osutamine jne).” (vilistlane, 25)

„Positiivselt üllatas see, et aktiivse agitatsiooni ajal sain suhelda elanikega ja nende muresid kuulda.” (tudeng, 19)

Väliskampaania

„... kohalikel valimistel on inimestega näost näkku suhtlemine palju tähtsam kui sotsiaalmeedia vahendusel tehtud kampaania.” (tudeng, 19)

„Peamine õppetund oli, et näost näkku suhtlus toimib ja sotsiaalmeedia pigem ei toimi valimiskampaanias.” (tudeng, 20)

Välireklaam

„Välireklaam mõjub vaid juhul, kui inimesed teavad sinu nime ja nägu juba enne valimisi – analüüsides seda, kelle näod minu omavalitsuses avalikel pindadel väljas olid, on selge, et välireklaam iseenesest ei anna mitte midagi.” (vilistlane, 26)

Küsimus 11. Kui kasutasite või järgisite kindlaid põhimõtteid, taktikaid vms viise, kuidas kandideerimisel käituda, kampaaniat teha, väitluses suhelda vms, siis millised need põhimõtted ja taktikad ja käitumisviisid olid?

Ühes sellele küsimusele antud vastuses peitub olemuslik vastuolu hariduse ja konkurentsipõhise kampaania vahel. Viimane vastus allpool olevas loetelus väidab, et tuleb olla loov ja leidlik, ent samas ei saa oma hästitoimivaid teadmisi ka avalikult jagada, sest muidu kasutavad neid kohe ära kõik ülejäänud konkurendid. Järgnevatest vastustest võib

leida muidki tarkuseteri (nt kuidas veenda valijat, kes sinuga ei nõustu), mida (juhul kui ise ka konkureerite) kõigiga avalikult jagada ei tasu.

Aktiivsus

„Konkreetsed taktikaid ei kasutanud, kuid olin kampaaniat tehes ja väitluses üsna otsekohene ja üritasin mitte passiivne olla.” (tudeng, 19)

Ei tasu vaielda nendega, kes sinuga ei nõustu

„Inimestega suhtlemisel oli aga üks selge põhimõte, mitte laskuda vaidlusesse. Ehk siis, kui oli selge, et inimene pole sinuga ühel meelel, siis respektierida tema eriarvamust ja võimalusel leida teises punktis ühine keel. Loetud minutitega, mis on teil inimesega vestluseks aega, teil tõenäoliselt ei õnnestu inimest ümber veenda. Seega pigem otsida ühine keel, mitte sundida kedagi arvamust muutma.” (vilistlane, 26)

Eetilised normid ja põhimõtted, mida järgiti

„Põhimõte, mida järgisin oli, et ma ei tohi noori mõjutada nii, et nad minu poolt hääletaksid ilma teisi variante kaalumata.” (tudeng, 20)

„Olin igal pool aus ja püüdsin kõiki oma väited kinnitada faktidega.” (tudeng, 19)

Kampaaniastrateegia

„Suve lõpus oli mul kindel arusaam, kuidas talitada: 1. Luua nimekiri enda potentsiaalsetest valijatest ja käia kõik need inimesed läbi, et nende toetust küsida (ja ideid korjata). Selleks läbisin ka eraldi koolituse, mis andis suuniseid „liftikõne” ja muude kampaanianippide osas. 2. Iga nädalavahetus (ja kui võimalik, siis ka tööpäevadel) teha tänavakampaaniat kas koos erakonnaga, isaga või üksinda. 3. Iga nädal kirjutada sotsiaalmeediasse vähemalt üks valimisteemaline postitus, et „olla pildil”. Tegelikult sai minust aga võitu ning ma pidin piirduma ainult viimase punktiga.” (tudeng, 20)

Kehakeel

„Naeratus ja positiivne hoiak on peamine „relv” kui teed endale kampaaniat. Kui jagad materjale, siis kindlasti pead seda tegema särava naeratusega, sest siis inimesed söimavad palju vähem. :) Debattidel rääkisin rahuliku häälega, istusin sirge seljaga, et jätta kindlameelse inimese muljet.” (tudeng, 22)

Loov lähenemine koos teadmise ja et kõik head võtted võtavad konkurendid peagi üle

„Esimene ja kõige tähtsam on see, et valimised on suur ja põnev mäng, kus peab kasutama kogu oma kreaatiivsust. Halb on see, et iga kolmas inimene kopeerib esimest (lubadused, turundus meetodid jne). Pigem hoian mõned asjad saladuses, ehk erakonna kaaslastel ei ole vaja teada kõike, mida ja kuidas ma teen.” (tudeng, 21)

Küsimus 12. Kas kahetsete midagigi seoses kandideerimisega? Kas järgmistel kohalikel valimistel kandideeriksite? Mida teeksite järgmistel valimistel teisiti?

Sõnadega „kahetsen, ei kahetse” suhestuvad noored tõenäoliselt vähem kui küsitlusanneedi koostaja, mistõttu meelsamini mõtestasid noored oma kogemust sõnadega „teeksin teisiti”, „teeksin paremini”, ehkki sõnakasutuse erinevusest hoolimata räägiti enamvähem samadest asjadest. Ka võib näha samade teemade kordumist, mis mainiti ka vastustes küsimusele „mida õppisite”.

Ei kahetse midagi

„Kindlasti ei kahetse ma midagi, õppisin, et see ei ole antud momendil minu jaoks.” (tudeng, 22)

„Ei kahetse. Järgmistel valimistel plaanin olla ikkagi aktiivsem ja palju tugevam kandidaat kui sel aastal olin.” (tudeng, 19)

Kahetsen, et

„... lasin ennast ära rääkida esinumbriks. Antud kohal mängis minu noorus meile täieliku karuteene ning ma ei suutnud tõsiseltvõetavat nimekirja koostada. Järgmistel valimistel, juhul kui soovin kandideerida, võtaksin omale oluliselt vähem vastutust kogu nimekirja ees ning keskenduksin rohkem isiklikule kampaaniale.” (tudeng, 25)

Planeeriksin aega paremini

„Alati on võimalik teha midagi paremini. Kindlasti muutis kampaania lõpuosa keeruliseks ajanappus, mis tekkis ülikooli astumisega. Järgmisel korral sooviks rohkem aega pühendada ainult valimistele.” (tudeng, 19)

„Teisiti ei oskaks midagi suurt teha. Kui siis vaid seda, et aega targemini planeerida.” (vilistlane, 26)

Teeksin aktiivsemat ja süsteemsemat kampaaniat

„Kahetsen ainult seda, et ei suutnud täita enda rolliootuseid – oleksin tahtnud kandideerida tunduvalt pühendumumalt ja tegutseda süsteemsemalt. Varem loetletud põhjused (motivatsioonid) kandideerimiseks ei kao ilmselt ka nelja aasta pärast (nt elanikkonna vananemine ja noorte huvide marginaalne tähtsus Eesti poliitikas), mistõttu kandideeriksin uuesti. Küsimus on pigem muutustes minus endas – kas ma suudaksin ka siis noorte rolli piisavalt hästi esindada või oleksin ma tolleks ajaks nt 16-20-aastastest ja nende muredest-huvidest liialt võõrandunud? Igal juhul peaksin järgmine kord olema tunduvalt aktiivsem.” (tudeng, 20)

„Oleks võinud rohkem tegutseda kampaaniaga ja kohal käia. Siis oleks kasvõi eksperimenti mõttes ka midagi rohkemat õppinud.” (tudeng, 20)

Kampaania kõigile valijagrupidelle

„Järgmistel valimistel ei hakka rõhku konkreetsele valijaskonnale panema.” (tudeng, 19)

Parem turundus

„Kindlasti kandideerin järgmistel KOV valimistel. Katsun muuta/moderniseerida oma turunduspoliitikat.” (tudeng, 21)

„Jagaksin järgmine kord oma materjale pigem ise (ilma telgikampaaniateta).” (tudeng, 22)

Küsimus 13. Riigiteaduslik õpe/haridus ja kandideerimine valimistel. Kas oli mingist õppekava õppeainetes konkreetselt õpitust ka kasu kandideerimisel või kampaania mõistmisel?

Vastuste jagunemine (vastanute arv): õpitust on kasu: üldteadmiste poolest (3), kampaania tegemisel (3), populismi äratundmisel (1), poliitikute mõistmisel (1); õppes käsitletakse ebapiisavalt: kohaliku omavalitsuse temaatikat (1); õpitu ei haaku: võtetega, mida kampaanias kasutatakse (1); õpitust ei ole kasu (2).

Kaks kandideerinut leidsid, et õpitust ei olnud kandideerimisel kasu, neist üks tõi põhjenduseks, et valimiste kuupäevaks oli ta kõigest kuus nädalat ülikoolis õppinud.

(uuringut läbiviiva) õppejõu jaoks on kõige olulisem, et kõik tudengid on küll õppekirjanduses lugenud, klassiruumis arutanud ja hindelises töös vastanud küsimustele populismist, makjavellismist, strateegiatest ja taktikatest, mida kasutatakse poliitilistes mängudes ja teistest asjadest, millega inimesed poliitilistes konfliktides ja kampaaniates kokku puutuvad, ent see ei tähenda, et nad neidsamu nähtuseid väljaspool klassiruumi kogedes ei avastaks tudeng end täiesti uuest, ootamatust ja üllatusi täis olevast olukorrast. Kohaliku omavalitsuse temaatikat õppekavva lisada on lihtsam, kui kujundada klassiruumis toimuvat õpet selliselt, et selles õpitu kujuneks püsivalt allesjäävaks oskuseks ka realses elus.

Õpitud üldteadmistest oli kasu

„Küll aga aitavad õppeainetes omandatud teadmised kampaania ja valimiste ajal toimunut analüüsida ja nähtusi paremini mõista.” (tudeng, 19)

„Üldiselt aitasid need teadmised poliitmaastikul paremini orienteeruda, ent arvan, et ühe kuu jooksul lihtsalt ei ole võimalik haarata niivõrd palju, et tasavägiselt konkureerida 20 aasta pikkuse kogemusega kohalike poliitikutega.” (tudeng, 19)

Üldteadmisi saab õppekavast küll, ent kohalikust omavalitsusest mitte piisavalt

„Teatud määral ilmselt oli, kuigi isiklik arvamus on see, et riigiteaduste õpingud Tartu Ülikoolis keskenduvad eelkõige parlamentide tasandi uurimisele ja rahvusvahelisele suhtlusele. KOV valimiste teema oli minu õpingute ajal kaunis õhukeselt kaetud ... Kampaania tegemise üldpõhimõtete kohta sain aga küll abi varasematest õpingutest.” (vilistlane, 26)

Õpitu ei haaku võtetega, mida kampaanias kasutatakse

„Kahjuks ei oska ma siinkohal välja tuua kindlat ainet, kuid üldises süsteemses mõtlemises ja protsesside mõistmisel annab riigiteaduslik õpe tohutu eelise. Samas tekib konkreetselt minu puhul olukord, kus tead, mida oleks vaja teha, et kampaania tulemus oleks parem, aga antud tegevuste puuduv sisu tundub nii labane,

et ei soovi neid kampaania võtteid kasutada.” (tudeng, 25)

Õpitu aitas ära tunda populismi

„Ilmselt tajusin rohkem, kuidas populism toimub ja miks see esile kerkitab.” (tudeng, 20)

Õpitu aitas mõista poliitiku

„Poliitiku oli tänu siin omandatud teadmistele lihtsam mõista ja nendele mingil määral kaasa tunda: nad peavad karmi konkurentsi olukorras tegema „ühiskondlikult kasulikke tööd” (tõmbama rahvast demokraatlikku osalusprotsessi), kuigi suur osa „möödakäijatest” suhtub neisse kohe põlgusega. Poliitikaga mittetegutsesval inimesel on lihtne anda hinnangut, mida poliitiku teevad valesti ja mida nad peaksid tegema, praktikas on poliitiku aga sunnitud tegema kompromisse enda sääraste normide, oma integrity ja valimiskonkurentsi nõuete vahel.” (tudeng, 20)

Õpingud aitasid kampaaniat teha

„„Eesti riik ja ühiskond” oli kasulik aine selle poolest, et andis väga head ülevaadet sellest, kuidas valimised ja riigi ning linna juhtimine toimib. Mõned inimesed küsisid küsimusi, millele oskasin vastata tänu sellele ainele.” (tudeng, 22)

Kohalike omavalitsuste valimistel kandideerinu selgitab, kuidas ta rakendas oma kampaania läbiviimisel 5P mudelit.

Foto: Kristel Jakobson

„Ma arvan, et tänapäeval ei piisa sellest, et teed endale visiitkaardid/flaierid ja lihtsalt neid jagad. See rohkem ei tööta. Peab oleme kindel strateegia, strateegiline planeerimine ja loovus. Samas protsessidest arusaamisel kasutatakse tihti erinevaid mudeleid (aine „Loogilised mudelid“). Näiteks mina kasutasin oma kampaania turustamiseks SP'i mudelit.” (tudeng, 21)

„Jah, riigiteaduste ainetes käsitletud tekstid muutusid paljude mu kirjutiste ja motivatsioonide aluseks: oma artiklites/postitustes sain kasutada siin instituudis edastatud andmeid, teooriaid, seisukohti ja sotsiaalseid fakte. Kui ma oleks olnud aktiivsem ja näiteks osalenud mõnel väitlusel, oleksin ma ka seal osanud oma (ideoloogilisi) seisukohti märksa paremini väljendada kui muudu. Lisaks oli abi ka eneseväljendusoskuse õpetustest, mida ainekavas käsitlesime.” (tudeng, 20)

Küsimus 14. Mis võiks olla programmis teisiti, selleks et toetada nende tudengite arengut, kelle ambitsiooniks on osaleda poliitikas enam kui vaid valimistel valides või politoloogina hinnanguid andes?

Kandideerinute soovitustest paistab, et otseselt teadmisi on vajaka vaid kohaliku tasandi poliitikast, muud vajadused ja ettepanekud puudutavad praktilisi oskusi, mida läheb ühel tegevpoliitikul igapäevaselt vaja.

Rohkem võiks olla õpet kohaliku tasandi poliitikast

„Tutvustada üldse lähemalt seda, mida kohaliku tasandi poliitika endast kujutab. Jah, omavalitsusi on palju ja igal pool omad eripärad, aga usun, et teatud küsimustes on võimalik leida selgeid ühisnimetajaid. Vähemalt ma ise olen leidnud sisuliselt kõigi linnavolinikega üle Eesti vähemalt mõnes teemas ühise keele.” (vilistlane, 26)

Kandideerimissimulatsioon

„Kindlasti oleks hea idee läbi viia simulatsioon, mille käigus oleks tudengitel võimalik läbi teha valimistel osalemise protsess, alates programmi koostamisest kuni valimispäevani.” (tudeng, 19)

Sissejuhatus poliittehnoloogiasse

„Kui võtta eeskujuks mitte ainult teadus, vaid

ka poliitiline kultuur ja selle arendamine, siis tulevad praktilisemad õpetused ilmselt kasuks: 1. Kui meie eesmärk on (p)arendada demokraatiat, siis ilmselt tulevad kasuks nii õpetused, kuidas demokraatiat „praktiseerida” kui ka kuidas mittedemokraatliku korraldusega toime tulla. 2. Tarbimisajastul on tähtis osata ennast pakendada ehk sissejuhatus poliittehnoloogiasse võib olla kasulik (kuidas kasutada ära tänapäeva tehnoloogiat, et teha võimalikult professionaalne kampaania; kuidas tuvastada ära piirkonnad, kus elavad kõige tõenäolisemad valijad jne). 3. Samas oleksid tähtsad ka juhendid, kuidas oma eesmärgi saavutada. Näiteks ütleme, et eesmärgiks on anda enda poliitiline panus vaesuse vähendamisele: kust saada teaduslikumat teavet? Missuguste huvigruppidega peaks konsulteerima? Kuidas neile ligi pääseda? Mida on vaja teha selleks, et Su prioriteetidid pääseksid alguses erakonna päevakavva ja seejärel üldise debati osaks?” (tudeng, 20)

Poliitiline turundus

„Nagu olen maininud, et rohkem ei piisa visiitkaartidest ja lubadustest. Peab olema kindel strateegia. Ma arvan, ülikoolis võiks olla selline aine nagu „Poliitiline turundus”.” (tudeng, 21)

Poliitiline kommunikatsioon

„Rääkida rohkem, kuidas ise saaks ja peaks kommunikeerima just valimistega seoses.” (tudeng, 20)

„Minu arust peab rohkem õpetama seda, kuidas negatiivsetele hoiakutele reageerida ja olla valmis vastama provokatiivsetele küsimustele ning kindlasti oleks ka kasulik mõni aine, kus õpetatakse oraatorikunsti.” (tudeng, 22)

Eetika kandideerimisel

„Peale selle tooks palju kasu ka see, kui aidataks igatühe jaoks koostada tema enda n-ö eetikakoodeks – meil kõigil on omad väärtused, kuid on mõned, millest meil üle ei tasuks astuda isegi kõige intensiivsemas valimiskonkurentsis. See on viga, mida teevad paljud poliitikud, kuid mida saaks vältida, kui lihtsalt oldaks teatud sotsiaalsetest normidest teadlikumad. Ise oleksin ilmselt sattunud aktiivsema tegevuse käigus seadusega pahuksisse, kuna mu sihtgrupiks olid noored, kuid kes on kättesaadavad peamiselt ainult koolide juurest, mis on olnud nende valimiste jooksul erilise tähelepanu ja

„kaitsemüüri” taga. Näis, nagu tohiks noortega tegeleda ainult need, kel on piisavalt raha, et endale suuri veebireklaame osta, või kel on sotsiaalmeedias piisavalt palju sõpru, kellelt häält paluda. Sellistes oludes võib tekkida tahe reegleid painutada, kuid sellise tegevuse eetilised piirid võiksid olla selgemad.” (tudeng, 20)

Riigiteaduste õppes pole vaja muuta midagi

„Usun, et antud kohas ei pea programm oluliselt midagi rohkem toetama. Valimiste olemus on ka piirkonniti erinev ning praktilised oskused saab vaid valimistel kaasa lüües. Teoreetilises pagasis on riigiteaduste tudengid juba praegu teistest pikalt ees.” (tudeng, 25)

„Ma ei näe, et programmis peaks midagi teisiti olema. Ma ei leia, et see on see koht, mis peaks kandideerimist eriliselt toetama. Samas programmi väliselt võiks pakkuda igal aastal mõnda valikainet kuidagi selle suunilusega.” (tudeng, 21)

Küsimus 15. Millised on soovitud noortele riigiteaduste tudengitele ja vilistlastele, kes kavatsevad järgmistel kohalike omavalitsuste valimistel kandideerida?

Üldmulje oli kõigil valimistel osalenutel positiivne, ent üleskutsetest ja soovitustest ei paista, et „edu tuleks kellelegi kergelt”. Pigem paistab, et kui juba kandideerida, siis täiega. Eks siis näeb, mis edasi saab.

Promoge end julgelt!

„Kandideerige julgelt, kuna see annab kasuliku kogemuse.” (tudeng, 22)

„Olge julgemad, suhelge rohkem inimestega ja panustage niipalju aega enda promomiseks kui võimalik.” (tudeng, 19)

Kandideerimine nõuab rohkem aega, aktiivsust ja energiat, kui Sa arvad

„Valimistel osalemine nõuab energiat ja palju aega, millega peab arvestama.” (tudeng, 19)

„Kui te arvate, et olete piisavalt aktiivne, siis tegelikult te eksite. Peab meeles pidama seda, et lisaks teile on valimistel veel mitu kandidaati, kelle agitatsiooni pärast võib teie kandidatuur valija peas ununeda.” (tudeng, 19)

„Minu soovitus oleks, et kas kõik või mitte midagi – kandideerimisse tuleb panustada oma

aega palju ja kui seda pole, siis pole ka tulemust.” (tudeng, 21)

Koostage plaan ja olge valmis kõigeks

„Varuda aega, et panna paika plaan; teha kindlaks oma selged eesmärgid (miks ma seda teen), valmistuda tagasilöökideks ja konkurentsiks, kuid samas ka koostööks ja isiklikuks panustamiseks oma organisatsiooni. Ma ei tea, kui ohutu kandideerimine on – kas see paneb suured piirangud tulevasele karjäärile, halvendab suhteid endale kallite inimestega või sulgeb võimaluse võtta osa avalikust arutelust (nt kuna lugeja esimene reaktsioon on „mis Sa seda erakondlast ikka kuulad”). Küll aga arvan, et kui me tõesti tahame muuta enda riiki, ühiskonda, omavalitsust või kogukonda paremaks, siis on see tähtis vahend just selle saavutamiseks – liiga tähtis, et jätta see kasutamata. Kogemus, võimalikud tutvused jms – need on ainult boonuseks.” (tudeng, 20)

**Kui me tõesti tahame
muuta oma riiki,
ühiskonda, omavalitsust
või kogukonda paremaks,
on kandideerimine
tähtis vahend selle
saavutamiseks.**

Osalege, ärge vaadake pealt!

„Kindlasti peaks kõik tudengid, kes näevad oma tulevikku poliitikas, võtma osa võimalikult paljudest valimistest, sest see karastab.” (tudeng, 19)

„Osalege kindlasti valimistel ja seadke eesmärgiks sisse pääseda. Osalege võimalikult suurel määral nimekirja, kampaaniaplaani ja programmi koostamise juures (nt otsige kaaskandidaate, kohtuge programmi sisendi leidmiseks huvigruppidega, käige telgiga turul jne), sest vaid siis saate selge aimduse sellest, mida tähendab kampaania tegemine tegelikult. Kampaania eestvedajate sekka saate aga vaid siis, kui olete südamega asja juures. N-ö vaateleja positsioonilt kaasa tegemine ei võimalda

teil nõnda selgelt mõista erinevate tegevuste omavahelist seotust. Pluss ma julgen arvata, et mõnedki minu nimekirja kaaskandidaadid ei tea pooltki seda, mida pidin mina koos veel paari-kolme inimesega regulaarselt tegema, et pilt üldse tervikuna koos püsiks. Me ei teinud midagi sellist, mis päevavalgust kardaksid, kuid see on ikkagi intensiivne töö, mida tavakandidaadat ilmselt ei peagi nägema.” (vilistlane, 26)

Volikogud vajavad riigiteadlasi

„Kõigil, kel see plaan vähegi meeles mõlgub, peaksid kindlasti kandideerima, sest usun, et meie teadmised tuleksid volikogus kasuks. Kindlasti tuleb valimisperioodil kõvasti töötada, et mingit tulemust saada.” (tudeng, 20)

„Ma lihtsalt soovitaksin kõigil, kellel pole mingit konkreetset takistust, valimistel kandideerida. Kasvõi puht „sportlikust huvist”, sest protsessi ise kaasa tehes tulevad meelde paljud teoreetilised arusaamad õpingutest, mida muidu justkui ei mäletagi, pealegi saab tõdeda, kui paljud asjad, mis riigiteadlastele on iseenesest mõistetavad, on

ka paljudele kogunud tegevpoliitikutele üllatus.” (tudeng, 25)

KOKKUVÕTE. Mida koges noor, kes võttis ette sammu tavakodaniku osalusest „poliitikat tegeva” inimeseni? Olenemata sellest, kas üritus õnnestus või mitte, kandideerinud noored kogesid, kuidas poliitika tegemine käib. Nad kogesid eetilisi dilemmasid ja konkurentsi. Nad tuvastasid põhimõtteid ja taktikaid, millega järgmisel korral olla edukam. Nad kogesid enda nahal seda, kuidas on olla poliitik, kuidas on olla poliitikas. Nad kogesid suhteliselt avatud võimalusi (kirjutada programmi või osaleda selle kirjutamises). Nad kogesid võimalusi, mis jäid sel korral kasutamata, ent mis on tehtavad järgmisel korral. Nad on need, keda ülejäänud hädasti vajavad, sest kui neid ei oleks ja juurde ei tuleks, poleks teistel varsti enam kedagi, keda valida ...

KASUTATUD KIRJANDUS

PÕHIKOOLI RIIKLIK ÕPPEKAVA. Lisa 5. Ainevaldkond „Sotsiaaalained”. Vabariigi Valitsuse 6. jaanuari 2011 määrus nr 1. – <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/1290/8201/4020/1m%20lisa5.pdf#>

TOOTS, A., IDNURM, T., SAARTS, T. (2014). Aktiivse valimisea langetamise mõjude analüüs: eelhindamine. Tallinn: TLÜ Riigiteaduste instituut.

ZEGLOVITS, E., AICHHOLZER, J. (2014). Are people more inclined to vote at 16 than at 18? Evidence for the first-time voting boost among 16- to 25-year olds in Austria. – *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 24(3), 351–361.

ZEGLOVITS, E., ZANDONELLA, M. (2013) Political interest of adolescents before and after lowering the voting age: The case of Austria. – *Journal of Youth Studies*, 16(8), 1084–1104